

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 12, Αρ. 7 (2023)

ICODL2023

Πρακτικά του 12^{ου} Συνεδρίουγια την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση
Η εξ αποστάσεως και συμβατική εκπαίδευση στην ψηφιακή εποχή

Αθήνα, 24 έως 26 Νοεμβρίου 2023

Τόμος 7

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Αντώνης Λιοναράκης

Ευαγγελία Μανούσου

ISBN 978-618-5335-25-0
ISBN SET 978-618-82258-5-5Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών,
Ελληνικό Ανοικτό ΠανεπιστήμιοΕλληνικό Δίκτυο
Ανοικτής & εξ Αποστάσεως ΕκπαίδευσηςΟι Γυναίκες στο Ρεμπέτικο Τραγούδι: Διδακτικό
Σενάριο για το Μάθημα της Μουσικής

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑ ΣΠΥΡΙΑΔΟΥ

doi: [10.12681/icodl.5632](https://doi.org/10.12681/icodl.5632)

Copyright © 2024, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑ ΣΠΥΡΙΑΔΟΥ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Οι Γυναίκες στο Ρεμπέτικο Τραγούδι: Διδακτικό Σενάριο για το Μάθημα της Μουσικής

Women in Rebetiko Song: A Teaching Scenario for Music Lessons

Κωνσταντία Σπυριάδου

Διευθύντρια Σχολείου, Μέλος ΣΕΠ

Frederick

schdia81@gmail.com

Περίληψη

Το παρόν διδακτικό σενάριο απευθύνεται σε μαθητές/τριες της Γ Γυμνασίου, υιοθετώντας τη διαθεματική προσέγγιση και όντας συμβατό με το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τη Μουσική, τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) και το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.), καθώς εμπλέκει το μάθημα της μουσικής με την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή με κοινωνικά ζητήματα και τις νέες τεχνολογίες με ποικίλους τρόπους που αφορούν στην παρουσίαση του μαθήματος (google power point) και στη χρήση εφαρμογών για την πραγματοποίηση ψηφιακών δραστηριοτήτων (ψηφιακή παρουσίαση, ψηφιακός καμβάς, video). Το προτεινόμενο διαθεματικό διδακτικό σενάριο, που μπορεί να υλοποιηθεί σε συμβατική τάξη με δια ζώσης διδασκαλίες, αλλά και σε ψηφιακή τάξη, επιχειρεί να ευαισθητοποιήσει κοινωνικά τους μαθητές σε ζητήματα φύλου προκειμένου να αποδομήσουν υποσυνείδητες στερεότυπες αντιλήψεις και κοινωνικά στεγανά. Σε αυτό το πλαίσιο, οι μαθητές και οι μαθήτριες ανακαλύπτουν την αντισυστημική ρεμπέτικη κοινωνία και το αξιακό σύστημα αυτής μέσω της ανάλυσης και ερμηνείας στίχου που αναφέρεται στις Γυναίκες, αλλά και της γνωριμίας με τραγουδίστριες του ρεμπέτικου τραγουδιού, γεγονός που τούς καθιστά κοινωνούς της εν λόγω κουλτούρας.

Λέξεις-κλειδιά

Διδακτικό Σενάριο, Ρεμπέτικο Τραγούδι, Φύλο, Γυναίκες, ΤΠΕ

Abstract

This teaching scenario is aimed at students of the 3rd Grade of secondary school, adopting the cross-curricular approach, as being compatible with the curriculum and cross-curricular framework. Specifically, it combines music, with sociology, social and political education and new technologies, examining in various ways related to the presentation of the lesson (google power point) and the use of applications to carry out digital activities (digital presentation, digital canvas, video). This cross-curricular teaching scenario, which can be implemented in a conventional classroom with live teaching, but also in a digital classroom, attempts to socially sensitize students to gender issues in order to deconstruct subconscious stereotypes and social barriers. In this context, students discover the anti-systemic rebetiko society and its value system through the analysis and interpretation of the lyrics that refers to Women, but also the acquaintance with singers of the rebetiko song, which makes students partakers of this culture.

Keywords

Teaching Scenario, Rebetiko Song, Gender, Women, ICT

Εισαγωγή

Μέσω του παρόντος σεναρίου οι μαθητές και οι μαθήτριες θα έρθουν σε επαφή με χρήσιμους όρους που αφορούν στο βιολογικό και κοινωνικό φύλο. Ειδικότερα, το κοινωνικό φύλο αποτελεί μια κοινωνική και πολιτισμική κατασκευή που αφενός μεταβάλλεται ανάλογα με τα ιστορικά συμφραζόμενα και αφετέρου διαχρονικά ιεραρχεί τα προς μίμηση πρότυπα διαμορφώνοντας για τις γυναίκες ένα εξ ολοκλήρου δοτό, κλειστό και προκαθορισμένο σύστημα αξιών, αντιλήψεων και τρόπου ζωής το οποίο εν τέλει τις αποξενώνει και τις αλλοτριώνει, καθώς δεν τις επιτρέπει να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, αλλά και μια αξιόλογη θέση στον κοινωνικό βίο (Γκασούκα, 2004, 2013· Σπυριάδου, 2018). Οι μαθητές και οι μαθήτριες θα αναλύσουν στίχους από ρεμπέτικα τραγούδια που αναφέρονται στις Γυναίκες και τραγουδούν Γυναίκες τραγουδίστριες, αλλά και θα διαμορφώσουν videos για τραγουδίστριες του Ρεμπέτικου προκειμένου μέσω αυτών των

δραστηριοτήτων να ευαισθητοποιηθούν σε ζητήματα που αφορούν στην ισότητα των δύο φύλων, αλλά και στην παρουσία των Γυναικών στην Τέχνη.

Να σημειωθεί ότι το εν λόγω διδακτικό σενάριο στο πλαίσιο της ευελιξίας, έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να μπορεί να υλοποιηθεί με τον παραδοσιακό-συμβατικό τρόπο με δια ζώσης διδασκαλίες, αλλά και με τη χρήση ψηφιακής πλατφόρμας σε ψηφιακή τάξη, όπου μπορεί να γίνει και χρήση της διδακτικής μεθόδου της ανεστραμμένης τάξης (Joy et al., 2023· Lv, 2023· Nethsinghe et al., 2023· O'Grady, 2023). Ως εκ τούτου, κατά την περιγραφή των διδασκαλιών θα γίνεται αναφορά στον τρόπο υλοποίησης αυτής, σε συμβατική τάξη με δια ζώσης διδασκαλίες, αλλά και σε ψηφιακή τάξη.

Εμπλεκόμενες Γνωστικές Περιοχές

Γ' Τάξη Γυμνασίου, Μουσική, Αστική Λαϊκή Μουσική, Ρεμπέτικο Τραγούδι, Ανάλυση Στίχου, Γυναικείος Λόγος, Κοινωνική Θέση των Γυναικών στο Ρεμπέτικο, Γυναίκες Τραγουδίστριες του Ρεμπέτικου, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ισότητα των δύο φύλων, Βιολογικό και Κοινωνικό Φύλο, Δικαιώματα των Γυναικών, Έμφυλες Ασυμμετρίες, Έμφυλα Στερεότυπα

Συμβατότητα με το Α.Π.Σ

Άξονες Γνωστικού Περιεχομένου:

Άξονας 2.2. Αστική Λαϊκή Μουσική (σελ. 183), Επέκταση της ενότητας 4.2. του Βιβλίου Μουσικής της Γ' Τάξης Γυμνασίου (Το Ρεμπέτικο και το Λαϊκό Τραγούδι)

Γενικοί Στόχοι:

Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι αν και οι έμφυλες ασυμμετρίες είναι κάτι διαχρονικό, οι Γυναίκες που ανήκαν στον κύκλο των ρεμπετών είχαν διαφοροποιημένη Κοινωνική Θέση σε σύγκριση με τις Γυναίκες της αστικής-συμβατικής κοινωνίας, ορθώνοντας έναν οιονεί φεμινιστικό λόγο (Σπυριάδου, 2014).

Σκοπός του Σεναρίου

Πρόκειται για ένα διαθεματικό διδακτικό σενάριο, το οποίο επισημαίνοντας τη διαχρονική έμφυλη ασυμμετρία και τα έμφυλα στερεότυπα στοχεύει στο να φέρει τους μαθητές και τις μαθήτριες σε επαφή με χρήσιμες έννοιες που αφορούν στους κοινωνικούς ρόλους των δύο φύλων προκειμένου να τους ευαισθητοποιήσει για ζητήματα που αφορούν στα δικαιώματα των Γυναικών. Μέσω της απαραίτητης εισαγωγής και ευαισθητοποίησης των μαθητών σε ζητήματα φύλου, θα καταστεί περισσότερο καταληπτός ο εκφραζόμενος φεμινιστικός λόγος εκ μέρους των Γυναικών του Ρεμπέτικου Τραγουδιού, οι οποίες με τη στάση ζωής τους αποδοκίμασαν την ανδρική ηγεμονία και το αξιακό σύστημα της συμβατικής αστικής κοινωνίας (Σπυριάδου, 2014).

Τέλος, η ενασχόληση των μαθητών με το ρεμπέτικο τραγούδι είναι μείζονος σημασίας, καθώς αφενός θεωρείται θεματολογικά επίκαιρο (Σπυριάδου, ό.π., σελ. 234) και αφετέρου σπουδαίο σε πολιτισμικό επίπεδο εντασσόμενο στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της UNESCO για την «Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της Ανθρωπότητας» (<http://www.eleftherostypos.gr/ellada/151614-to-rempetiko-ston-katalogo-aylis-politistikis-klironomias-tis-unesco/>).

Μαθησιακοί Στόχοι

Παρουσιάζονται παρακάτω οι μαθησιακοί στόχοι (Χριστιάς, 2004) βάσει της ταξινομίας του Bloom (1956).

Γνωστικοί:

1. Να εντοπίσουν τις διαφορές μεταξύ των όρων: βιολογικό φύλο και κοινωνικό φύλο.
2. Να επαναπροσδιορίσουν την άποψή τους σχετικά με την ισότητα των δύο φύλων.
3. Να περιγράψουν πτυχές της Κοινωνικής Θέσης των Γυναικών στη σύγχρονη Ελλάδα.
4. Να ονομάζουν έμφυλα στερεότυπα και να μπορούν να κάνουν μια υποτυπώδη ανάλυση σχετικά με αυτά.
5. Να δώσουν παραδείγματα έμφυλων ασυμμετριών.

6. Να διατυπώσουν συλλογισμούς για την Κοινωνική Θέση των Γυναικών που ανήκαν στον κύκλο των ρεμπετών.
7. Να εντοπίσουν στίχους σε ρεμπέτικα τραγούδια που αποτυπώνουν το αξιακό σύστημα της ρεμπέτικης κοινωνίας.
8. Να αναλύσουν στίχους ρεμπέτικων τραγουδιών που αναφέρονται στις Γυναίκες.
9. Να συγκρίνουν την Κοινωνική Θέση των Γυναικών που ανήκαν στο σινάφι των ρεμπετών με αυτήν των Γυναικών της αστικής κοινωνίας.
10. Να ονομάζουν γνωστούς συνθέτες, στιχουργούς, τραγουδιστές και τραγουδίστριες του ρεμπέτικου.
11. Να συσχετίσουν γνωστές τραγουδίστριες του ρεμπέτικου με τίτλους τραγουδιών.
12. Να εντοπίσουν σημαντικά στοιχεία στις βιογραφίες γνωστών τραγουδιστριών του ρεμπέτικου προκειμένου να τα εντάξουν στα videos που θα διαμορφώσουν.

Ψυχοκινητικοί:

1. Να συζητήσουν με την ομάδα τους για να κατορθώσουν να ολοκληρώσουν τις ψηφιακές δραστηριότητες (δημιουργία google power point, καμβά, video).
2. Να συνεργαστούν με την ομάδα τους, μοιράζοντας ρόλους στα μέλη της.
3. Να παρουσιάσουν τις ομαδικές εργασίες τους στην ολομέλεια της τάξης.

Συναισθηματικοί:

1. Να αισθανθούν οι μαθητές/τριες τις επιπτώσεις της έμφυλης ασυμμετρίας στις βιογραφίες των Γυναικών.
2. Να αποδεχθούν ουσιαστικά την ισότητα των δύο φύλων.
3. Να απορρίψουν τις στερεότυπες αντιλήψεις που αφορούν στους κοινωνικούς ρόλους των δύο φύλων.
4. Να εκτιμήσουν την πολιτισμική αξία του ρεμπέτικου τραγουδιού.

5. Να υποκινηθούν έτσι ώστε να διερευνήσουν και άλλες κοινωνικές ανισότητες (π.χ. με βάση τις εθνοτικές καταβολές των ανθρώπων).
6. Να αισθανθούν τη μαγεία του ρεμπέτικου τραγουδιού και τη δυναμική του ιδιαίτερου στίχου του.

Σχετικοί με ΤΠΕ:

1. Να έρθουν σε επαφή με διαφορετικά ψηφιακά εργαλεία παρουσίασης και πιο συγκεκριμένα με το google power point (https://www.google.com/intl/el_gr/slides/about/)
2. Να βρουν ψηφιακό υλικό στο διαδίκτυο πέραν από αυτό που θα τους δοθεί από την εκπαιδευτικό
3. Να μάθουν να αποθηκεύουν ψηφιακό υλικό που θα βρουν στο διαδίκτυο (π.χ. για να το χρησιμοποιήσουν τόσο για τη διαμόρφωση του ψηφιακού καμβά, όσο και για το video)
4. Να διαμορφώσουν ομαδικά ένα google power point
5. Να διαμορφώσουν ομαδικά έναν ψηφιακό καμβά στο <https://en.linoit.com/> για να παρουσιάσουν ένα ρεμπέτικο τραγούδι
6. Να διαμορφώσουν ομαδικά ένα video στο λογισμικό movie maker για μια τραγουδίστρια του Ρεμπέτικου Τραγουδιού
7. Να κατανοήσουν ότι οι Νέες Τεχνολογίες έχουν πρακτική εφαρμογή και στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Παιδαγωγικό Πλαίσιο

Θα υιοθετηθεί η ομαδοσυνεργατική μέθοδος, είτε σε δια ζώσης διδασκαλία, είτε σε ψηφιακή τάξη (χωρισμός σε breakout rooms του webex), καθώς θα αξιοποιηθούν τα οφέλη και πλεονεκτήματά της που αφορούν στην ανάδυση νέων ρόλων για την εκπαιδευτικό και τους/τις μαθητές/τριες, στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών, στη διαμόρφωση ουσιαστικής σχέσης αλληλεπίδρασης, στην υποκίνηση και αυτοαξιολόγηση των μαθητών και των μαθητριών (Dyson et al., 2016· Sharan, 2015· Slavin, 2015). Επίσης, θα εφαρμοστεί και η μέθοδος project υπό την έννοια ότι οι μαθητές/τριες θα πρέπει να συνθέσουν, να αναλύσουν και να συνδυάσουν τις έννοιες και τις γνώσεις (Anvarogona et al.,

2021· Frey, 2010· Καρυδά, 2009· Ταρατόρη, 2015) προκειμένου να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις ψηφιακές δραστηριότητες, συνδυάζοντας τις έμφυλες ασυμμετρίες και ανισότητες με τα έμφυλα στερεότυπα.

Υιοθετώντας, ακόμη, τη «σημειωτική διαμεσολάβηση» του Vygotsky (1978) που πρεσβεύει ότι η γλώσσα δύναται να μεταλαμπαδεύσει σε συμβολικό και πραξιακό επίπεδο την κουλτούρα μιας κοινωνίας (Hasan, 2002· Holland & Lachicotte, 2007· Σπυριάδου, 2022), στο πλαίσιο του παρόντος διδακτικού σεναρίου θα επιχειρηθεί η ανάλυση του στίχου ρεμπέτικων τραγουδιών προκειμένου μέσω της γλωσσικής ερμηνείας να αναδυθεί το αξιακό σύστημα της ρεμπέτικης κοινωνίας, αλλά και η Κοινωνική Θέση των Γυναικών που ανήκαν σε αυτήν. Θα αξιοποιηθεί και η «Διερευνητική ή Ανακαλυπτική Μάθηση» του Bruner» (1961, 1966), εφόσον οι μαθητές και οι μαθήτριες θα χρησιμοποιήσουν καινοτόμα ψηφιακά εργαλεία που αφορούν στη διαμόρφωση ψηφιακής παρουσίας, ψηφιακού καμβά και video, τα οποία θα αποτελέσουν χρήσιμα μέσα κατανόησης των ζητημάτων φύλου και της Κοινωνικής Θέσης των Γυναικών που ανήκαν στον κύκλο των ρεμπετών προκειμένου μέσω μιας αναστοχαστικής διαδικασίας να αναπτυχθεί η ενσυναίσθησή τους (Πλατσίδου, 2005, 2006), αλλά και το ουσιαστικό τους ενδιαφέρον για τις έμφυλες ασυμμετρίες και τα έμφυλα στερεότυπα.

Σε αυτό το παιδαγωγικό πλαίσιο υψίστης σημασίας κρίνεται η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για να εμπλουτιστεί αποτελεσματικά η εκπαιδευτική διαδικασία (Καραμηνάς, 2011· Ράπτης & Ράπτη, 2013· Σπυριάδου, 2017α, 2020) με παιγνιώδη τρόπο (Molero et al., 2021· Park & Cheng, 2023· Robert et al., 2023· Wong, 2021· Zahedi et al., 2021) και ιδίως στο μάθημα της μουσικής, που δεν αποσκοπεί μονομερώς στην ανάπτυξη μουσικών δεξιοτήτων, αλλά και στην καλλιέργεια των συναισθημάτων των μαθητών και μαθητριών (Κουρκούλη, 2017· Μαρκέα, 2003, 2005· Σπυριάδου, 2017β). Υπό αυτό το πρίσμα, μέσω της ακολουθούμενης εκπαιδευτικής διαδικασίας, η οποία αφορά στο συμβατικό τρόπο διδασκαλίας, αλλά και στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, συνάδοντας με τη μαθητοκεντρική προσέγγιση, αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να ανακαλύψουν τη διαμεσολαβημένη γνώση (Δαλιανούδη, 2015), αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες, αυτενεργώντας και αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες (Λιοναράκης, 2001· Lionarakis, 2003).

Υλικοτεχνική Υποδομή-Διδακτικά Μέσα-Υλικό

1. Η/Υ, Εργαστήριο Πληροφορικής
2. Σύνδεση Ίντερνετ
3. Βιντεοπροβολέας
4. Έντυπα Φύλλα Εργασίας
5. Παρουσίαση Μαθήματος σε Google Power Point
6. Ακρόαση (Videos από You Tube)
7. Διαμόρφωση google power point από τους μαθητές
8. Διαμόρφωση ψηφιακού καμβά στο <https://en.linoit.com/> από τους μαθητές
9. Διαμόρφωση video στο λογισμικό movie maker από τους μαθητές

Διδακτικές Παρεμβάσεις

Πρώτη Διδακτική Παρέμβαση: Δύο Διδασκαλίες (των 45 λεπτών)

Η πρώτη διδακτική παρέμβαση είναι εισαγωγική, καθώς στοχεύει στο να καταστήσει καταληπτές τις έννοιες του βιολογικού και κοινωνικού φύλου προκειμένου οι μαθητές να κατανοήσουν τη διαχρονικά κατώτερη κοινωνική θέση των Γυναικών και συνεπακόλουθα να συνειδητοποιήσουν τη διαφοροποιημένη, σε σχέση με τη συμβατική-αστική κοινωνία, κοινωνική θέση των Γυναικών που ανήκαν στο σινάφι των ρεμπετών. Να σημειωθεί ότι στο παράρτημα παρουσιάζονται τα φύλλα εργασίας για κάθε διδακτική παρέμβαση.

1η Δραστηριότητα: Βιολογικό και Κοινωνικό Φύλο

Στο πλαίσιο της διαζώσης διδασκαλίας η εκπαιδευτικός παρουσιάζει ένα google power point στους μαθητές προκειμένου να κατανοήσουν την έννοια του κοινωνικού φύλου, διαχωρίζοντάς το από την έννοια του βιολογικού φύλου. Εκτός από την εννοιολόγηση του φύλου γίνεται και μια ευσύνοπτη αναφορά στην κοινωνική θέση των Γυναικών στην Ελλάδα προκειμένου να ακολουθήσει καθοδηγούμενη συζήτηση με ερωταποκρίσεις σχετικά με το βιολογικό και κοινωνικό φύλο και πως το τελευταίο επηρέασε και επηρεάζει τις βιογραφίες των γυναικών.

Να σημειωθεί ότι η παρουσίαση αυτή μπορεί να γίνει και σε εξ αποστάσεως διδασκαλία (με την πλατφόρμα webex) ή και να αναρτηθεί στην e-class προκειμένου οι μαθητές/τριες να την μελετήσουν πριν την πραγματοποίηση του μαθήματος στο πλαίσιο της ανεστραμμένης τάξης.

Ψηφιακή Παρουσίαση

https://docs.google.com/presentation/d/1ZE_KxNrp7zsVisKds2cEswrSrhdS9XKQJA3_hh97IDA/edit?usp=sharing

2η Δραστηριότητα: Προβληματισμοί σε ζητήματα φύλου

Σε αυτήν την δραστηριότητα, οι μαθητές/τριες καλούνται ανά ομάδες, που μπορεί να διαμορφωθούν στο πλαίσιο της τάξης, αλλά και με breakout rooms στην πλατφόρμα webex, να αναστοχαστούν και να προβληματιστούν για ζητήματα φύλου απαντώντας βάσει των εμπειριών τους και όχι βάσει βιβλιογραφίας ή πληροφοριών, που θα βρουν για παράδειγμα στο διαδίκτυο, καθώς η εν λόγω άσκηση επιχειρεί να αποτυπώσει τις ενσωματωμένες στη συνείδηση των μαθητών αξίες και πρακτικές, ακολουθώντας τη θεωρία του Vygotsky (1978) που αναφέρεται στην ασυνείδητη εσωτερίκευση προτύπων (Turuk, 2008). Ειδικότερα, οι μαθητές καλούνται να γράψουν ανά ομάδες την οπτική τους σχετικά με την Κοινωνική Θέση των Γυναικών στη σύγχρονη Ελλάδα, την ισότητα των δύο φύλων και την ύπαρξη έμφυλων στερεοτύπων. Οι μαθητές θα διαμορφώσουν ένα σύντομο google power point προκειμένου να αναπτύξουν τους προβληματισμούς τους για τα συγκεκριμένα ζητήματα, στο οποίο, επίσης, θα ενσωματώσουν και εικόνες που θα βρουν από το διαδίκτυο, οι οποίες θα έχουν σχέση με τα θέματα που θα αναπτύξουν (π.χ. αν γράψουν για το μισθολογικό χάσμα μπορούν να τοποθετήσουν και αντίστοιχη εικόνα).

Ειδικότερα, η συνεργασία των μαθητών/τριών μπορεί να ξεκινήσει στο πλαίσιο του μαθήματος (σε δια ζώσης διδασκαλία ή μέσω webex) και να συνεχιστεί στο σπίτι, όπου οι μαθητές/τριες θα μπορούν να προετοιμαστούν αποτελεσματικότερα για τη διαμόρφωση της ψηφιακής παρουσίας.

3^η Δραστηριότητα: Παρουσίαση των απόψεων και στάσεων των μαθητών και μαθητριών

Σε αυτήν τη δραστηριότητα οι μαθητές θα παρουσιάσουν ομαδικά στην ολομέλεια της τάξης, είτε στη συμβατική τάξη, είτε σε εξ αποστάσεως διδασκαλία, τη δική τους οπτική για τους προβληματισμούς που τέθηκαν σχετικά με τα έμφυλα στεγανά και τις έμφυλες ασυμμετρίες προκειμένου να αναδυθεί η Κοινωνική Θέση των Γυναικών στη σύγχρονη εποχή. Ζητούμενο αυτής της δραστηριότητας είναι να αναπτύξουν όλα τα μέλη της ομάδας τις απόψεις τους για να μάθουν μέσω αυτής της διαδικασίας και να συνεργάζονται, αλλά και να εκθέτουν κοινωνικά τον εαυτό τους μπροστά σε ακροατήριο, εκφράζοντας με παρρησία τις προσωπικές τους απόψεις;

Δεύτερη Διδακτική Παρέμβαση: Δύο Διδασκαλίες (των 45 λεπτών)

Σε αυτήν τη διδακτική παρέμβαση το ζητούμενο είναι να κατανοήσουν οι μαθητές τη διαφοροποιημένη Κοινωνική Θέση των Γυναικών που ανήκαν στον κύκλο των ρεμπετών, έτσι όπως αυτή αναδύεται μέσα από την ανάλυση στίχων ρεμπέτικων τραγουδιών.

1η Δραστηριότητα: Ανάλυση στίχου του τραγουδιού «Λιλή η σκανδαλιάρα»

Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει είτε στη δια ζώσης διδασκαλία, είτε μέσω webex από το YouTube το τραγούδι «Λιλή η Σκανδαλιάρα» που είναι ένα φεμινιστικού περιεχομένου τραγούδι, τσιφτετέλι σε δρόμο Κιουρντί. Αφού η εκπαιδευτικός εξηγήσει τους όρους «τσιφτετέλι» και «δρόμος Κιουρντί», παρουσιάζει στον βιντεοπροβολέα τους στίχους του τραγουδιού προκειμένου να ακολουθήσει ανάλυση του στίχου μέσω καθοδηγούμενης συζήτησης με ερωταποκρίσεις, η οποία θα οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι οι Γυναίκες της ρεμπέτικης κοινωνίας δεν αποδέχονταν την ανδρική κυριαρχία, σε αντίθεση με τις Γυναίκες της αστικής-συμβατικής κοινωνίας που ήταν απολύτως υποταγμένες στην ανδρική ηγεμονία (Σπυριάδου, 2014).

Λιλή η Σκανδαλιάρα (1931)

Μουσική-Στίχοι: Πάνος Τούντας

Ερμηνεία-1η Εκτέλεση: Ρόζα Εσκενάζυ

<https://www.youtube.com/watch?v=3gzCu1Pkr7c>

ΣΤΙΧΟΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

Δε με μέλλει εμένα αν είσαι αλάνι
απ' τον Κοπανά
και τον ντούρο βρε μάγκα μη μου κάνεις
και με φοβερνάς

Γιατί είμαι εγώ η αλανιάρα
η Λιλή η πρώτη σκανταλιάρα
που δε δίνω γρόσι για τους μάγκες
και δεν τρώγω τρίχες ματσαράγκες

Βρε αλάνι να φύγεις από μένα
κοίταξε κι αλλού
μην πλερώσεις βρε μόρτη τα σπασμένα
κι είμαι μπελαλού

Και δε φοβούμαι τα μαχαίρια
τα νταήδικά σου τα μπεγλέρια
και νταμίρα όσο κι αν φουμάρεις
βρε αλάνι δε θα με τουμπάρεις

Μη σε μέλλει αν είμαι απ' τον Περαιά
ή απ' την Κοκκινιά
κι αν μεθάω και κάνω εγώ παρέα
με όλο τον ντουριά

Εγώ είμαι εκείνη η αλανιάρα
η Λιλή η πρώτη σκανταλιάρα
που δε δίνω γρόσι για του μάγκες
και δεν τρώγω τρίχες ματσαράγκες

2η Δραστηριότητα: Παρουσίαση τραγουδιού για τις γυναίκες (σε ψηφιακό καμβά)

Σε αυτή τη δραστηριότητα, οι μαθητές θα διαμορφώσουν ανά ομάδες, είτε διαζώσης, είτε σε breakout rooms (αν πρόκειται για εξ αποστάσεως εκπαίδευση) έναν ψηφιακό καμβά (<https://en.linoit.com/>) που θα παρουσιάζει ένα ρεμπέτικο τραγούδι με θέμα τις Γυναίκες. Μάλιστα, τα επιλεγόμενα τραγούδια τα ερμηνεύουν γυναίκες τραγουδίστριες του ρεμπέτικου (π.χ. Ρόζα Εσκενάζυ, Ρίτα Αμπατζή κ.α.), εκφράζοντας την Κοινωνική Θέση των Γυναικών του Ρεμπέτικου βάσει του «Γυναικείου Λόγου», δηλαδή, από την οπτική των Γυναικών (Σπυριάδου, 2014).

Ειδικότερα, ο ψηφιακός καμβάς θα περιλαμβάνει τα εξής:

1. Το video του τραγουδιού (αναρτημένο όχι μόνο το link)
2. Τους στίχους του τραγουδιού
3. Φωτογραφίες από τους δημιουργούς του τραγουδιού και τους ερμηνευτές (όχι μόνο από την 1η εκτέλεση, αλλά και από επόμενες, καθώς κάποια τραγούδια τα έχουν τραγουδήσει σπουδαίες τραγουδίστριες της σύγχρονης εποχής, όπως η Χάρης Αλεξίου)
4. Ανάλυση του στίχου από τους μαθητές
5. Στοιχεία, πληροφορίες και links από την περίοδο στην οποία εντάσσεται το τραγούδι.

Οι μαθητές/τριες θα αντλήσουν επιπλέον πληροφορίες από το διαδίκτυο, καθώς η εκπαιδευτικός θα δώσει ανά ομάδες τον τίτλο του ρεμπέτικου τραγουδιού και το link του video. Να σημειωθεί ότι τις οδηγίες για τη διαμόρφωση του καμβά μπορεί η εκπαιδευτικός, είτε να τις δώσει σε έντυπη μορφή στις ομάδες, ή να τις αναρτήσει στην e-class.

3η Δραστηριότητα: Παρουσίαση του διαμορφούμενου ψηφιακού καμβά

Σε αυτήν τη δραστηριότητα, οι μαθητές/τριες θα παρουσιάσουν ανά ομάδες στην ολομέλεια της συμβατικής ή ψηφιακής τάξης, τον ψηφιακό τους καμβά που θα περιλαμβάνει ανάλυση στίχου, καθώς και στοιχεία και πληροφορίες για το ρεμπέτικο τραγούδι που θα τους ανατεθεί. Ζητούμενο αυτής της δραστηριότητας είναι να συνεργαστούν όλα τα μέλη της ομάδας και να παρουσιάσουν συλλογικά τον ψηφιακό τους καμβά.

Τρίτη και Τέταρτη Διδακτική Παρέμβαση: Τέσσερις Διδασκαλίες (των 45 λεπτών)

1η Δραστηριότητα: Παρουσίαση video για το Ρεμπέτικο

Σε αυτή την δραστηριότητα, η εκπαιδευτικός παρουσιάζει ένα ολιγόλεπτο Video που διαμόρφωσε στο Movie Maker με θέμα το ρεμπέτικο προκειμένου να δείξει στους μαθητές το χρήσιμο αυτό εργαλείο.

ΟΛΟΙ ΟΙ ΡΕΜΠΕΤΕΣ ΤΟΥ ΝΤΟΥΝΙΑ

<https://drive.google.com/file/d/1Tug8zaAD0YaHOkCky0g2aKYm040gnYCl/view>

2η Δραστηριότητα: Διαμόρφωση video για τραγουδίστρια του Ρεμπέτικου

Οι μαθητές/τριες καλούνται ανά ομάδες, που θα διαμορφωθούν είτε δια ζώσης, είτε ψηφιακά (breakout rooms του webex) να διαμορφώσουν στο online λογισμικό <https://clipchamp.com/el/video-editor/> ένα video 2-3 λεπτών για μια τραγουδίστρια του ρεμπέτικου, η οποία θα ανατεθεί στην ομάδα τους. Το video θα περιλαμβάνει τα εξής:

1. Θα έχει ένα τραγούδι της συγκεκριμένης τραγουδίστριας, το οποίο θα υπάρχει στους υπολογιστές για να το χρησιμοποιήσουν
2. Φωτογραφίες της τραγουδίστριας που θα βρουν στο διαδίκτυο
3. Θα υπάρχουν σε σημεία του video λίγες πληροφορίες για την τραγουδίστρια.

Η εκπαιδευτικός στο φύλλο εργασίας που μπορεί να δοθεί εντύπως σε συμβατική δια ζώσης διδασκαλία ή σε εξ αποστάσεως διδασκαλία να αναρτηθεί στην e-class, αναφέρει αναλυτικά, ποιο θα είναι το περιεχόμενο του video και με ποια τραγουδίστρια θα ασχοληθεί κάθε ομάδα, ενώ δίνει και χρήσιμα links από τα οποία οι μαθητές μπορούν να αντλήσουν πληροφορίες για να γράψουν το σύντομο κείμενο, αλλά και για να βρουν φωτογραφίες.

3η Δραστηριότητα: Παρουσίαση του διαμορφούμενου video

Στην τελευταία δραστηριότητα, οι ομάδες παρουσιάζουν τα videos που δημιούργησαν είτε δια ζώσης, είτε σε εξ αποστάσεως διδασκαλία, ενώ πριν την έναρξη του κάθε video κάνουν έναν σύντομο πρόλογο.

Αξιολόγηση του Διδακτικού Σεναρίου

Οι καθοδηγούμενες συζητήσεις, οι ερωταποκρίσεις, οι παρουσιάσεις των ομάδων στην ολομέλεια της συμβατικής ή ψηφιακής τάξης και η κατασκευή ψηφιακής παρουσίασης, ψηφιακού καμβά και video, αποτελούν χρήσιμα εργαλεία αξιολόγησης για την εκπαιδευτικό, αλλά και σπουδαία εργαλεία αυτοξιολόγησης για τους ίδιους τους/τις μαθητές/τριες, αν συνεκτιμηθεί ότι αλληλεπιδρούν μέσω των παρουσιάσεων που πραγματοποιούν στην ολομέλεια της τάξης, διατυπώνοντας συλλογισμούς, σχόλια και παρατηρήσεις (Πηγιάκη, 2004).

Ωστόσο, θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο να συμπληρώσουν οι μαθητές/τριες ένα ερωτηματολόγιο (σε google form) στην αρχή και στο τέλος του διδακτικού σεναρίου προκειμένου να διερευνηθούν οι απόψεις τους για τις έμφυλες ανισότητες και να αποτυπωθεί κατά πόσον το παρόν διδακτικό σενάριο κατόρθωσε να τους/τις ευαισθητοποιήσει, οδηγώντας στην απόρριψη και απεμπόληση έμφυλων στερεότυπων, αλλά και στην εκτίμηση ενός ξεχασμένου, αλλά πολιτισμικά σημαίνοντος μουσικού είδους, όπως είναι το ρεμπέτικο τραγούδι.

Όπως προαναφέρθηκε και σημειώνεται ανά παρέμβαση, το παρόν σενάριο μπορεί να υλοποιηθεί είτε δια ζώσης στο πλαίσιο συμβατικής διδασκαλίας, είτε στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση (με webex) σε ψηφιακή τάξη. Ακόμη, να τονιστεί ότι δεν παρατίθενται τεκμήρια μαθητών/τριών και τυχόν αποτελέσματα από την υλοποίηση των προτεινόμενων διδακτικών παρεμβάσεων, καθώς η γράφουσα διδάσκει στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και ως εκ τούτου δεν έχει τη δυνατότητα να το υλοποιήσει στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, για την οποία σχεδιάστηκε το εν λόγω διδακτικό σενάριο.

Αξιολογικά Google Forms:

Πριν την έναρξη του διδακτικού σεναρίου

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScjmdP1GEjm3Mn-4Cm-iWboS0fOTuncqwmVkvHYtePnHL7zJA/viewform>

Μετά την ολοκλήρωση του διδακτικού σεναρίου

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSf8fiwiJxSkHuzVYNHY29O9aEUCRg7MBdQitgCiQaL7Y_JBIQ/viewform

Επίλογος

Το παρόν διαθεματικό διδακτικό σενάριο που μπορεί να υλοποιηθεί σε συμβατική, αλλά και σε ψηφιακή τάξη, επιχειρεί να ευαισθητοποιήσει κοινωνικά τους μαθητές και τις μαθήτριες σε ζητήματα φύλου προκειμένου να αποδομήσουν υποσυνείδητες στερεότυπες αντιλήψεις και κοινωνικά στεγανά. Σε αυτό το πλαίσιο, η επαφή των μαθητών/τριών με την αντισυστημική ρεμπέτικη κοινωνία και το αξιακό σύστημα αυτής μέσω της ανάλυσης και ερμηνείας στίχου που αναφέρεται στις Γυναίκες, αλλά και της γνωριμίας με τραγουδίστριες του ρεμπέτικου τραγουδιού τούς καθιστά κοινωνούς της εν λόγω κουλτούρας.

Το παρόν σενάριο, όπως και κάθε σενάριο έχει δυνατότητες εμπλουτισμού, καθώς θα μπορούσαν να προστεθούν διδακτικές παρεμβάσεις στις οποίες θα γινόταν κατηγοριοποίηση ρεμπέτικων τραγουδιών που αναφέρονται στις Γυναίκες βάσει θεματολογίας (βλ. Σπυριάδου, 2014). Θα μπορούσαν, ακόμη, να πραγματοποιηθούν μαθήματα για τις περιόδους του Ρεμπέτικου Τραγουδιού και την Ιστορία του, ενώ θα μπορούσαν να αφιερωθούν επιπλέον διδακτικές παρεμβάσεις σε σπουδαίους συνθέτες (π.χ. Τούντας, Τσιτσάνης κ.α.). Επίσης, θα μπορούσε να γίνει αναφορά στην αποσιώπηση των Γυναικών από την Ιστορία και ευρύτερα από την Τέχνη, δίνοντας έμφαση στην αναπαραγωγή των έμφυλων στερεοτύπων, για παράδειγμα στην τέχνη της μουσικής (Σπυριάδου, 2014), στην εικαστική τέχνη (Πάκα, 2012), και στα σχολικά εγχειρίδια (Κανταρτζή, 2003· Πλιόγκου, κ.ά, 2017).

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Anvarovna, K. D., Amanbaevna, I. G., & Ibragimovna, S. D. (2021). Project Activity of Students in Music Lesson. *Academicia Globe*, 2(4), 199-202.
- Bloom B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives. Handbook I: The Cognitive Domain*. David McKay Co Inc.
- Bruner, J. S. (1961). The act of discovery. *Harvard Educational Review*, 31, 21-32.
- Bruner, J. S. (1966). *Toward a Theory of Instruction*. Belkapp Press.
- Γκασούκα, Μ. (2004). Η διάσταση του φύλου στη σχέση οικογένειας και σχολείου. Στο Α. Τριλιανός & Ι. Καραμήνας (Επιμ.), *Συμβουλευτική Γονέων* (σσ. 46-57). ΕΚΠΑ.
- Γκασούκα, Μ. (2013). *Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις του Φύλου. Ζητήματα Εξουσίας και Ιεραρχίας* (3η έκδ). Διάδραση.
- Δαλιανούδη, Ε. (2015). Ανάπτυξη μεθοδολογίας και ψηφιακών διδακτικών σεναρίων για τα γνωστικά αντικείμενα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Γενικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης. Στα Γνωστικά Αντικείμενα «Μουσική Παιδεία», «Καλλιτεχνική Παιδεία/Μουσική». ΙΕΠ. <http://aesop.iep.edu.gr/sites/default/files/moysiki.pdf> στις 20-4-2020
- Dyson, B. P., Colby, R., & Barratt, M. (2016). The Co-Construction of Cooperative Learning in Physical Education with Elementary Classroom Teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 35(4), 370-380. <http://dx.doi.org/10.1123/jtpe.2016-0119>
- Frey, K. (2010). Η «μέθοδος project», μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη (Μτφ. Κ. Μάλλιου). Αφοί Κυριακίδη.
- Hasan, R. (2002). Semiotic mediation and mental development in pluralistic societies: Some implications for tomorrow's schooling. In G. Wells & G. Claxton (Eds.), *Learning for life in the 21st century: Socio-cultural perspectives on the future of education* (pp. 112-126). Blackwell.
- Holland, D., & Lachicotte, W. (2007). Vygotsky, Mead and the new sociocultural studies of identity. In H. Daniels, M. Cole, & J. Wertsch (Eds.), *The Cambridge companion to Vygotsky* (pp. 101-135). Cambridge University Press.
- Joy, P., Panwar, R., Azhagiri, R., Krishnamurthy, A., & Adibatti, M. (2023). Flipped classroom—A student perspective of an innovative teaching method during the times of pandemic. *Educacion Medica*, 24(2), 100790.
- Κανταρτζή, Ε. (2003). *Τα Στερεότυπα του Ρόλου των Φύλων στα Σχολικά Εγχειρίδια του Δημοτικού Σχολείου*. Αφοί Κυριακίδη.
- Καρυδά, Ε. Χ. (2009). Η μέθοδος project «βήμα προς βήμα». Ένας χρήσιμος οδηγός με ιδέες και προτάσεις για την ανάπτυξη σχεδίων εργασίας. Σαββάλας.
- Καραμηνάς, Γ. Ι. (2011). *Διδασκαλία και Μάθηση με την Αξιοποίηση του Διαδικτύου: Ο Ρόλος του Εκπαιδευτικού*. Διάδραση.
- Κουρκούλη, Ε. (2017). Το μουσικό βίντεο ως εργαλείο για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης στο μάθημα της μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση [Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας]. Ψηφίδα. <https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/20224>

- Kibici, V. B. (2022). The Effect of Project-Based Learning Approach on Lesson Outcomes, Attitudes and Retention of Learned in Secondary School Music. *OPUS Journal of Society Research*, 19(49), 771-783. <https://doi.org/10.26466/opusjsr.1128532>
- Λιοναράκης, Α. (2001). Ανοικτή και εξ αποστάσεως Πολυμορφική Εκπαίδευση: Προβληματισμοί για μία ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού διδακτικού υλικού. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Απόψεις και προβληματισμοί για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Προπομπός.
- Lionarakis, A. (2003, 15-18 June). A preliminary framework for a theory of Open and Distance Learning-the evolution of its complexity. In A. Szucs and E. Wagner (Eds), *The Quality Dialogue, Integrating Quality Cultures in Flexible, Distance and eLearning. Proceedings of the 2003 EDEN Annual Conference* (pp. 42-47).
- Lv, H. Z. (2023). Innovative music education: Using an AI-based flipped classroom. *Education and Information Technologies*, 1-16.
- Μαρκέα, Γ. (2003). Η ευρωπαϊκή διάσταση στο μάθημα της μουσικής. Στο Γ. Μπαγάκης (Επιμ.), *Ο Εκπαιδευτικός και η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση* (σσ. 211-219). Μεταίχμιο.
- Μαρκέα, Γ. (2005). Μετρώντας την ανάπτυξη της μουσικής γνώσης στους μαθητές του ελληνικού Δημοτικού σχολείου. Στο Α. Τριλιανός, & Ι. Καράμηνας (Επιμ.), *Μάθηση και Διδασκαλία στην Κοινωνία της Γνώσης* (τόμ. ΙΙ, σσ. 578-585). Κέντρο Έρευνας Επιστήμης και Εκπαίδευσης.
- Molero, D., Schez-Sobrinio, S., Vallejo, D., Glez-Morcillo, C., & Albusac, J. (2021). A novel approach to learning music and piano based on mixed reality and gamification. *Multimedia Tools and Applications*, 80, 165-186. https://doi.org/10.1386/jmte.10.1.31_1
- Nethsinghe, R., Joseph, D., Mellizo, J., & Cabedo-Mas, A. (2023). Teaching songs from diverse cultures to pre-service teachers using a “Four Step Flipped” method. *International Journal of Music Education*, 41(3), 383-397.
- O’Grady, M. (2023). The Flipped Classroom. In *Higher Education Computer Science: A Manual of Practical Approaches* (pp. 29-50). Springer International Publishing.
- Πάκα, Α. (2012). *Γυναικείες Μορφές στην Ελληνική Ζωγραφική στα τέλη του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ου: Φεμινιστική Προσέγγιση* [Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης]. Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών. <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/28339>
- Πηγιάκη, Π. (2004). *Προετοιμασία, σχεδιασμός και αξιολόγηση της διδασκαλίας*. Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Πλατσίδου, Μ. (2005). Διερεύνηση της συναισθηματικής νοημοσύνης εφήβων με τη μέθοδο των αυτοαναφορών και της αντικειμενικής επίδοσης. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 40, 166-181.
- Πλατσίδου, Μ. (2006). Ο λειτουργικός ρόλος της αντιλαμβανόμενης συναισθηματικής νοημοσύνης στο σύστημα του εαυτού. Στο Ε. Συγκολλίτου (Επιμ. Έκδ.), *Η έννοια του εαυτού και λειτουργικότητα στο σχολείο* (σελ. 139-146). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη.
- Πλιόγκου, Β., Κανταρτζή, Ε., & Τριανταφύλλου, Μ. (2017). Έμφυλες αναπαραστάσεις στα σχολικά εγχειρίδια θετικής κατεύθυνσης των δύο τελευταίων τάξεων του Δημοτικού σχολείου. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 6(1), 140-160. <https://doi.org/10.12681/hjre.11940>
- Park, V., & Cheng, A. (2023). Gamifying Music Education: An Appealing and Engaging Method of Practice for Teenagers. *Journal of Student Research*, 12(1). <https://doi.org/10.47611/jsrhs.v12i1.3913>

- Ράπτης, Α., & Ράπτη, Α. (2013). *Μάθηση και Διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας* (1ος Τόμος). Αθηνά.
- Robert, D., Jamri, N. B., Ling, S. H., Amin, A. A. B., & Yazid, F. A. B. (2023). Gamified Learning Intervention to Promote Music Literacy and Creativity in Elementary Music Education. *Journal of Cognitive Sciences and Human Development*, 9(1), 18-41. <https://doi.org/10.33736/jcshd.5481.2023>
- Σπυριάδου, Κ. (2014). *Η Κοινωνική Θέση των Γυναικών στα Ρεμπέτικα Τραγούδια του Ελληνικού Μεσοπολέμου (1922-1940)*. Μαλλiάρης Παιδεία.
- Σπυριάδου, Κ. (2017α). Διδακτικό Σενάριο: Γνωριμία με τα Ελληνικά Λαϊκά Μουσικά Όργανα. *Πρακτικά από το 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διδακτικής, Παιδαγωγικής και Τεχνολογιών της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών* (σσ. 465-483). ΑΤΕΙ Καβάλας ISBN: 978-960-363-067-8
- Σπυριάδου, Κ. (2017β). Η Συμβολή των Μαθημάτων της Αισθητικής Αγωγής στη Διαπολιτισμική Ευαισθητοποίηση των Μαθητών του Δημοτικού. *6ο Επιστημονικό Συνέδριο της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων* (σσ. 576-584). Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Σπυριάδου, Κ. (2018). *Οι πολλαπλές ταυτότητες των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που διεκδικούν θέση διοικητικής ευθύνης* [Διδακτορικό Διατριβή, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο]. Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών. <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/45671>
- Σπυριάδου, Κ. (2020). Πρόβα Συμφωνικής Ορχήστρας: Διδακτικό Σενάριο για το Μάθημα της Μουσικής. *Πρακτικά από το 10ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοιχτή και την Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (Τόμ. 10, Αρ. 1Β, σσ. 99-107). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. ISBN 978-618-5335-06-9
- Σπυριάδου, Κ. (2022). Η Τέχνη της Όπερας: Διδακτικό Σενάριο για το Μάθημα της Μουσικής. *Πρακτικά από το 11ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοιχτή και την Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: «Η Ανοιχτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση την εποχή της Πανδημίας: Εμπειρίες, Προκλήσεις, Προοπτικές»* (Τόμος 11, 9Β, σσ. 105-113). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Sharan, Y. (2015). Meaningful Learning in the Cooperative Classroom. *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 43(1), 83-94. <https://doi.org/10.1080/03004279.2015.961723>
- Slavin, R. E. (2015). Cooperative Learning in Elementary Schools. *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 43(1), 5-14. <https://doi.org/10.1080/03004279.2015.963370>
- Ταρατόρη, Ε. (2015). *Η μέθοδος project στη θεωρία και στην πράξη*. Αφοί Κυριακίδη.
- Turuk, M.C. (2008). The Relevance and Implications of Vygotsky's Sociocultural Theory in the Second Language Classroom. *Arecls*, 5, 244-262. <https://jeltl.org/index.php/jeltl/article/view/85>
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind and society: The development of higher mental processes*. Harvard University Press.
- Wong, M. W. Y. (2021). Fostering musical creativity of students with intellectual disabilities: Strategies, gamification and re-framing creativity. *Music Education Research*, 23(1), 1-13. <https://doi.org/10.1080/14613808.2020.1862777>
- Χριστιάς, Ι. (2004). *Θεωρία και μεθοδολογία της διδασκαλίας* (4η έκδ.). Γρηγόρης.

Zahedi, L., Batten, J., Ross, M., Potvin, G., Damas, S., Clarke, P., & Davis, D. (2021). Gamification in education: a mixed-methods study of gender on computer science students' academic performance and identity development. *Journal of Computing in Higher Education*, 33, 441–474.

Δικτυογραφία

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A1%CF%8C%CE%B6%CE%B1_%CE%95%CF%83%CE%BA%CE%B5%CE%BD%CE%AC%CE%B6%CF%85

<https://bit.ly/2AbfDRa>

<https://www.sansimera.gr/biographies/366>

<https://bit.ly/2TF1TVt>

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B1_%CE%93%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85

<https://bit.ly/3d3MOo2>

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%BA%CE%B1_%CE%9D%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%85

<https://bit.ly/2LVDcQf>

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%89%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%AF%CE%B1_%CE%9C%CF%80%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CF%85

<https://bit.ly/3d5BLEK>

<http://eleftherostypos.gr/ellada/151614-to-rempetiko-ston-katalogo-aylis-politistikis-klironomias-tis-unesco/>

Παράρτημα- Φύλλα Εργασίας

1^η Διδακτική Παρέμβαση: Δύο διδασκαλίες (των 45 λεπτών)

1^η Ομαδική Δραστηριότητα

Διαμορφώστε ανά ομάδες ένα σύντομο google power point στο οποίο θα εκθέσετε τους προβληματισμούς σας και τις προσωπικές σας απόψεις για τα εξής ζητήματα:

A. Ποια είναι η κοινωνική θέση των Γυναικών στη σύγχρονη Ελλάδα; Έχει βελτιωθεί σε σχέση με το παρελθόν;

B. Η ισότητα των δύο φύλων υφίσταται πραγματικά; Γιατί;

Γ. Υπάρχουν έμφυλα στερεότυπα και αν ναι ποια γνωρίζετε;

Στην παρουσίαση αυτή θα πρέπει να τοποθετήσετε και κάποιες φωτογραφίες που θα βρείτε από το διαδίκτυο και οι οποίες έχουν σχέση με τα θιγόμενα ζητήματα.

2^η Ομαδική Δραστηριότητα

Παρουσιάστε ανά ομάδες το google power point που διαμορφώσατε. Θα χρειαστεί να μιλήσετε, έστω και λίγο, όλα τα μέλη της ομάδας. Για αυτό καθορίστε τι ακριβώς θα παρουσιάσει το κάθε μέλος της ομάδας.

2η Διδακτική Παρέμβαση: Δύο διδασκαλίες (των 45 λεπτών)

1^η Ομαδική Δραστηριότητα

Διαμορφώστε ανά ομάδες έναν ψηφιακό καμβά (<https://en.linoit.com/>) για ένα ρεμπέτικο τραγούδι το οποίο θα αναθέσω στην ομάδα σας και το οποίο αναφέρεται στις Γυναίκες και ερμηνεύεται, επίσης, από Γυναίκες τραγουδίστριες. Θα πρέπει να αναζητήσετε ψηφιακό υλικό στο διαδίκτυο για να διαμορφώσετε τον καμβά, καθώς σας δίνω τον τίτλο του τραγουδιού και το link του video, από το οποίο, ωστόσο, θα βρείτε τα ονοματεπώνυμα των δημιουργών και των ερμηνευτών, αλλά και τους στίχους των τραγουδιών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΚΑΜΒΑ

1. Video του τραγουδιού
2. Στίχοι του τραγουδιού
3. Φωτογραφίες από τους δημιουργούς του τραγουδιού και τους ερμηνευτές (όχι μόνο από την 1^η εκτέλεση, αλλά και από επόμενες)

4. Ανάλυση του στίχου: Θα κάνετε ανάλυση με ακριβή αναφορά στα λόγια του τραγουδιού
5. Στοιχεία, πληροφορίες και links από την περίοδο στην οποία εντάσσεται το τραγούδι.

Για τεχνικά ζητήματα που αφορούν στη διαμόρφωση του καμβά μπορείτε να συμβουλευτείτε και το παρακάτω video.

<https://www.youtube.com/watch?v=6POCF1HbAK0>

ΑΝΑΘΕΣΗ ΡΕΜΠΕΤΙΚΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ ΑΝΑ ΟΜΑΔΑ

1^η ΟΜΑΔΑ

«Τα λεφτά σου δεν τα θέλω» (1933)

<https://www.youtube.com/watch?v=HxzkwpUQjAA>

2^η ΟΜΑΔΑ

«Όλο θέλεις» (1936) https://www.youtube.com/watch?v=niagg_ThrWA

3^η ΟΜΑΔΑ

«Γκαρσόνα» (1937) <https://www.youtube.com/watch?v=i-GUGmayG3Y>

4^η ΟΜΑΔΑ

«Χαρικλάκι» (1933) <https://www.youtube.com/watch?v=0DumFxFMeI0>

5^η ΟΜΑΔΑ

«Έτσι σε θέλω» (1936) <https://www.youtube.com/watch?v=FfwEIXIb4oI>

2^η Ομαδική Δραστηριότητα

Παρουσιάστε ανά ομάδες τον ψηφιακό καμβά που διαμορφώσατε. Θα χρειαστεί να μιλήσετε, έστω και λίγο, όλα τα μέλη της ομάδας. Για αυτό καθορίστε τι ακριβώς θα παρουσιάσει το κάθε μέλος της ομάδας.

3^η και 4^η Διδακτική Παρέμβαση: Τέσσερις διδασκαλίες (των 45 λεπτών)

1^η Ομαδική Δραστηριότητα

Διαμορφώστε ανά ομάδες στο λογισμικό monie maker ένα video 2-3 λεπτών για την τραγουδίστρια που θα σας ανατεθεί. Το video θα περιλαμβάνει τα εξής:

1. Θα έχει ένα τραγούδι της συγκεκριμένης τραγουδίστριας, το οποίο θα βρείτε στους υπολογιστές για να το χρησιμοποιήσετε
2. Φωτογραφίες της τραγουδίστριας που θα βρείτε εσείς στο διαδίκτυο και θα αποθηκεύσετε για να τις εντάξετε στο video σας
3. Θα γράψετε στην αρχή του video το ονοματεπώνυμο της τραγουδίστριας και σε όποια σημεία θέλετε λίγες πληροφορίες για αυτήν (μπορείτε να κάνετε copy-paste από πληροφορίες που θα βρείτε, δηλαδή, δεν χρειάζεται να τα πληκτρολογήσετε)

Για τεχνικά ζητήματα διαμόρφωσης του video στο movie maker μπορείτε να δείτε το παρακάτω link.

<https://www.youtube.com/watch?v=ODL22jmMTHE>

ΑΝΑΘΕΣΗ ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΡΙΩΝ ΑΝΑ ΟΜΑΔΑ

1^η ΟΜΑΔΑ

Ρόζα Εσκενάζυ

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A1%CF%8C%CE%B6%CE%B1_%CE%95%CF%83%CE%BA%CE%B5%CE%BD%CE%AC%CE%B6%CF%85

<https://bit.ly/2AbfDRa>

2^η ΟΜΑΔΑ

Ρίτα Αμπατζή

<https://www.sansimera.gr/biographies/366>

<https://bit.ly/2TF1TVt>

3^η ΟΜΑΔΑ

Ιωάννα Γεωργακοπούλου

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B1_%CE%93%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85

<https://bit.ly/3d3MOo2>

4η ΟΜΑΔΑ

Μαρίκα Νίνου

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%BA%CE%B1_%CE%9D%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%85

<https://bit.ly/2LVDcQf>

5^η ΟΜΑΔΑ

Σωτηρία Μπέλλου

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%89%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%AF%CE%B1_%CE%9C%CF%80%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CF%85

<https://bit.ly/3d5BIEK>

2^η Ομαδική Δραστηριότητα

Παρουσιάστε ανά ομάδες τα videos που διαμορφώσατε, προετοιμάζοντας έναν σύντομο πρόλογο πριν την έναρξη του video στον οποίο μπορείτε να αναφέρετε λίγα λόγια για την τραγουδίστρια.